

RAYLARIN
Aınlattığı

I. CİLT

RAYLARIN ANLATTIĞI

TÜRKİYE İNŞAAT SANAYİCİLERİ İŞVEREN SENDİKASI

İnşaat Sanayi Yayınları

ISBN 978-605-69038-7-8 (Tk)
978-605-69038-8-5 (1.c)

Yayın No: 34/2023-1

Şehit Mustafa Doğan Cad. 719. Sokak
No: 3 Yıldız, Çankaya 06550 Ankara
E-posta: intes@intes.org.tr
www.intes.org.tr

Metin Yazarı / Arşiv-Araştırma : Banu Mertürek Güler

Editör / Röportajlar : İlknur Özzengin

Danışman : Murat Şeneken

Proje Koordinasyon : İNTES
Derya Karademir
Eser Altınok
Demet Somunoğlu

Tasarım : **retaco.**
Tasarım, Hicran Gündüz
İllüstrasyon, Elvan Elkan

Baskı : Evos Basım-Yayın
Sertifika No: 46241

Baskı Tarihi : Mayıs 2023/Ankara

Bu yayın, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü ile Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası arasında imzalanan protokol kapsamında hazırlanmış olup, çalışmanın hayata geçirilmesinde fotoğraf, arşiv, bilgi, belge, yayın ve her türlü doküman başta olmak üzere verdikleri değerli destek için TCDD Genel Müdürlüğü'ne; kişisel deneyim ve birikimlerini özveri ile paylaşan TCDD personeli; Sayın Bülent Mercan, Sayın Tarık Kara ve Sayın Arif Şenderin'e teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca görsel arşivi dijitalle aktarım konusundaki destekleri için Sayın M. Bülent Güler'e ve üstlendikleri projelere ilişkin görsel-bilgi arşivlerini paylaşan üye firmalarımıza teşekkürü de borç biliriz.

Tüm yayın hakları Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası -İNTES'e aittir. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. maddeye uygun yazılı izin almadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmez, çoğaltılmış nüshaları yayılamaz, satılamaz, kiralanamaz, ödünç verilemez, temsil edilemez, sunulamaz, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle kullanılamaz.

İNTES yayınları ücretsizdir.

İNTES yayınlarını herhangi bir şekilde ücret karşılığı satan yahut satma girişiminde bulunanlar hakkında hukuki ve cezai işlem başlatılacaktır.

Yayınlarımızı talep edeceklerin intes@intes.org.tr e-posta adresimizden iletişime geçmelerini rica ederiz.

SUNUŞ

1856 yılında, İzmir-Aydın hattına ilk rayın döşenmesinden bu yana demiryollarımız; vatanımızın son bir buçuk asrı aşan sevinçlerinin, acılarının, ayrılıklarının ve kavuşmalarının tarihini bağrında taşır. 167 yıl boyunca sadece yük ve yolcu değil, insanımızın umutlarını, sevdalarını, hayallerini, birlik ve beraberliğini taşımıştır. Bu topraklarda tek ulaşım vasıtasının tren olduğu dönemlerde, ülkemizin pek çok badire atlattığı zamanlara; savaş yıllarına, göç yıllarına tanıklık etmiştir.

Demiryollarımız Anadolu coğrafyasının iklimini değiştirerek; sosyal, kültürel ve ekonomik olarak şekillenmesine de milat teşkil etmiştir. Ancak maalesef 2003 yılı öncesinde neredeyse yarım asır boyunca demiryollarının ihmal edildiğini, gerekli yatırımların yapılmadığını görüyoruz. Bu noktada 2003-2023 yılları arasında ülkemizde demiryolları ulaşım modunda ciddi yatırımlar, iyileştirme, yenileme ve kalkınma hamleleri gerçekleştirdik. Asya-Avrupa-Orta Doğu ekseninde ulaşım açısından avantajlı bir konumda olan ülkemizde demiryollarını öncelikli sektör olarak ele aldık ve âdeta bir seferberlik ilan ettik.

Çünkü yollar medeniyetleri birbirine bağlar ve uzandığı her yeri de uygarlığın sınırlarına dâhil eder. Nereye yol götürürseniz ardından uygarlık da gider, peşinden insanı ve yerleşimi de beraberinde getirir.

Sürdürülebilir kalkınma hamlelerinin en önemli halkalarından biri olan demiryollarının dünyadaki gelişim sürecini, Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak, Cumhuriyet tarihimiz boyunca demiryolu gelişmelerimizi tüm aşamalarıyla inceleyen, "Rayların Anlattığı" adlı eser; içinde pek çok belge, bilgi, anı ve fotoğraf bulunan önemli bir çalışmadır.

Kamu ve özel sektör deneyimlerini aktaran, toplumsal hafızamızı güçlendiren benzer eserlerin çoğalması dileğiyle bu kıymetli eserin hazırlanmasında emeği geçen Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası yönetici ve çalışanlarına teşekkür ediyor, tüm ilgililere sağlıklı veriler sunarken, demiryolu sektörümüzün gelişmesine de önemli katkılar sağlayacağına inanıyorum.



Abdulkadir Uraloğlu
Ulaştırma ve Altyapı Bakanı

SUNUŞ

ŞANLI DEMİRYOLU TARİHİ

İzmir-Aydın hattına 1856 yılında ilk kazmanın vurulmasıyla başlayan demiryolu serüvenimiz, asırlar aşan şanlı mazisinde, milletimizin sevinçlerini, hüznelerini ve umutlarını barındırır. Köklü geçmişten güçlü geleceğe uzanan, tüm imkânsızlıklara rağmen milletimizle omuz omuza verip, Türk milletinin istikbal ve özgürlük uğruna verdiği kurtuluş mücadelesinde büyük rol oynayan demiryolları, sadece altyapı sistemleri değil milletimizin ve memleketimizin yarınlara ulaşma hayallerini de inşa etmiştir.

Kara trenden yüksek hızlı trenlere ulaşan şanlı tarihimize bakıldığında, demiryollarının milletimiz için ulaşımdan çok daha fazla anlam ifade ettiğini rahatlıkla görürüz. Uğruna türkü yakılıp şiirler yazılan trenlerden birçok şehrimizde ismi verilen "İstasyon Mahalleleri"ne kadar demiryollarının aslında bir yaşam biçimi de olduğu anlaşılır. Ulaşımdan kültür-sanata, spordan müziğe, folklor, sinemaya kadar her alanda mutlaka demiryollarının izine rastlarız.

Yokluk yıllarında büyük fedakârlıklarla yapılan hatlardan, Asya ve Avrupa kıtalarını denizin altından demir ağlarla birleştiren mühendislik harikası MARMARAY'a, 2009 yılında Ankara-Eskişehir hattının açılmasıyla başlayan Yüksek Hızlı Tren maceramıza, Cumhuriyetimizin 100. yılını taçlandıran Ankara-Sivas Hızlı Tren hattına, tarihî gar ve istasyonlarda yapılan restorasyonlara, yeni inşa edilen modern gar ve istasyonlara kadar demiryolları bünyesinde birçok hikâye barındırır.

Milletimizle âdeta 'etle tırnak' gibi olan demiryolları tarihi de hem doğru bilinmesi hem gelecek nesillere daha iyi anlatılması hem de arşivdeki yerini alması bakımından önemlidir.

Bu bakımdan büyük emek ve titizlikle hazırlanan bu eser, bizim için çok değerlidir. Kütüphanelerin başyapıtlarından olacak bu çalışmanın hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Gizli hazine gibi duran demiryolu tarihini yeniden gün yüzüne çıkartıp milletimizin bilgisine sunan herkese şükranlarımı sunuyorum.



Hasan Pezük
TCDD Genel Müdürü

SUNUŞ

Tıpkı "Karayollarının Asırlık Yol Çizgileri" gibi uzun upuzun bir yol hikâyesi daha var elinizde: Rayların Anlattığı...

Sayfaların içinde gezinirken; kâh trenin hiç uğramadığı bir istasyona rastlayacaksınız kâh şehre gelen ilk şimendiferi heyecanla bekleyen insanlara...

Rayların Anlattığı; dünya, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti demiryolları tarihinin detaylarını bulacağınız bir belge kitap. Bu kitap; traversler, raylar ve vagonlar arasında âdeta zamanda bir yolculuğa çıkaracak sizi.

Buharlı lokomotiflerden en modern hızlı trenlere uzanacak heyecan verici bir yol öyküsü bu. Sayfalar arasında dolaştıkça göreceksiniz ki rayların anlattıkları; derin, renkli ve son derece önemli...

Doğrusu İNTES'in çok da yabancı olduğu bir hikâye değil bu. Çünkü üyelerimiz on yıllardır hiç durmadan; evler, köprüler, barajlar, havaalanları, karayolları, demiryolları yapıyor, yapmaya devam edecek. Zira inşa; yapmak demek...

Demiryollarındaki gelişim, Türkiye Cumhuriyeti inşa sürecinin bir parçası. İstedik ki elinizdeki bu üç ciltlik eser hem demiryolu gibi ülke ve dünya tarihinde dönüştürücü etkiye sahip bir konuda kaynak kitap olsun hem de uzak-yakın, gece-gündüz demeden çalışan demiryolculara armağan...

İlk günden bu yana demiryollarına emeği geçen herkese saygı ve minnetle...



Celal Koloğlu
İNTES Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

BAŞLARKEN

BÖLÜM 1



DEMİRYOLLARININ DOĞUŞU VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Raylarla Başlayan Öykü	16
Tahta Raylar	18
İlk Vagon Yolları	20
Gelişmeler Hızlanıyor: Demir Raylar	21
Ve Çelik Raylar	22
Sadece İngilizler Değil	24
Gelelim İlk Buharlı Lokomotiflere... ..	25
"Raylarda Koşmak"	26
Tut Tutabilirsen	27
İlk Tren Seferi	28
Demiryollarının Babası: Stephenson	30
Artık Demir At, At Arabası'na Karşı: Rainhill Yarışları	32
Avrupa'da Demiryolculuk: Birkaç Örnek	34
Der Adler-Kartal	34
Bir Başka Avrupa Ülkesi: Fransa	35
Amerika'da Baş Döndürücü Hız	36
Dale Creek: Kıtalararası İlk Demiryolu Köprüsü	38
Avrupa ve Dünyaya Genel Bakış	40
Rakamlarla Avrupa'da Demiryolu	42

BÖLÜM 2

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA DEMİRYOLLARI



Sultan Odasındaki Tren Fotoğrafları	52
Chesney Projesi	54
Yurt Dışı Gazetelerine İlanlar	55
Rumeli Demiryolları Geliyor	58
Peki Kimdi Baron Maurice de Hirsch?	62
Baron Hirsch Olayı Ders Oldu	65
İngilizler Sahnede	66
Anadolu'daki İlk Demiryolu: İzmir-Aydın Hattı	68
James Whittall'ın Dikkat Çeken Sözleri	70
İmtiyaz Sözleşmesi'ne Dair Birkaç Ayrıntı	72
Ve Ferman Çıktı	74
O Günün Şartlarına Kısa Bir Bakış	76
Ve O Günlerin İzmir'i	78
Osmanlı Açısından Durum	82
Ve Hattaki Gelişmeler	84
Anadolu Topraklarında Bir İlk	86
Demiryolu Yapımında Sıkıntılar	88
Efes'teki İlk Kazılar ve Kaybolan Tarih	90
Bir Demiryolcunun Bahçesindeki Tarihî Eser	92
Kırım'dan Getirilen Raylar	94
Çöp Şiş	95
Eşek Vagonları	96
Deveci İsyanı; Fincancı Katırları Ürkünce... ..	97
Kâra Geçinceye Kadar	98
Yeni Bir Hat: İzmir-Kasaba Demiryolu	100
İzmir'e İkinci Gar Geliyor	102
Halk İnşaatı Çalıştı	104
Basmane Garı Lyon Garı'nın İkizi mi?	106
Bir Şeyler Değişirken Demiryolları	108
TCDD'ye Uzanan Yol	110

Üç Kıtada Demiryolu...	113
İngilizlerin Teklifi	114
Sultan Abdülhamid'in Büyük Hamlesi: Bağdat Demiryolu	116
Mersin-Tarsus-Adana Hattı	118
Anadolu Demiryolu Hattı	120
İbre Almanlardan Yana Dönüyor	122
Osmanlı Demiryolu Tarihinde Yeni Bir Yüz: Kaulla	124
Şehre Lokomotif Geliyor	126
Ve Bağdat Demiryolu...	130
Rusların da Demiryolu Talebi Var	132
Büyük Sürpriz: Hicaz Demiryolu	136
Hicaz Demiryolu İçin Temel Atma	138
Madalyalara İngiliz Engeli	140
Susuzluk da Ciddi Engel	142
İlk Kez Yolcu Taşınıyor	146
Hatların Açılışı Culus Günü	150
Casuslar Savaşı ve Hicaz Demiryolu	154
Hikâyenin Görünmez Kahramanları: Osmanlı Askerleri	158
Sadece Müslümanlar Çalışmadı	160
Bir Yol, İki Millet; İki İnsan, İki Portre...	166
Osmanlı'nın Cevval Mühendisi: Muhtar Bey	168
Sonuçları ve Yararları Açısından Hicaz Demiryolu	172
Bağdat Demiryolu Fikri Yeniden Canlanıyor	176
Geçit Vermeyen Toroslar ve Dağdaki Demiryolu Köyü	180
Çok Milletli Demiryolu Köyü: Belededik	182
Belededik'in Büyük Patronu: Nicholas Efendi	184
Bütün İşimiz Bu!	186
Bağdat Demiryolu'nun Gerdanlığı: Varda Köprüsü	188
20'nci Kolordu Toroslarda Doğdu	194
Çanakkale'den Belededik'e Bir Anzak Askeri	196
Kördüğüm	198
Ruslar ve Kars'a Gelen Tren	202
Dünyanın Kaderini Değiştiren "Mühürlü Tren"	206



BÖLÜM 3

I. DÜNYA SAVAŞI VE MİLLÎ MÜCADELE'DE DEMİRYOLLARININ ÖNEMİ



Ankara'daki Demiryolu ve Kurtuluş Savaşı	214
Behiç Bey ve Mustafa Kemal	220
Kurtuluş Savaşı'nın Karargâhı: Direksiyon Binası	230
Eskişehir Boşaltılıyor: İstasyondaki Acı Gün	234
İmkânsızın Başarıldığı Yer: Cer Atölyesi	236
Türk Ordusundaki Alman Yüzbaşı	240
Asi Yozgat'ta Demiryolu Birlikleri	242
Demiryolcular Sakarya Savaşı'nda	244
İstiklal Savaşı: Raydan Kılıç, Kadınlarla Demiryolu Yapmak	246
Meclis'e Demiryolu Bilgisi	250
"Ya İstiklal Ya Ölüm" Günlerine Hazırlık	252
"Demiryolu Cephesi"	254
Söz Ağızdan Çıkmıştı Bir Kere	255
"Büyük Vatanseverdi" Reşat Bey... ..	256
İzmir İktisat Kongresi: Geleceğin Demiryolu Politikasının İpuçları	259
Daha Cumhuriyet Kurulmadan	260
Lozan ve Demiryolları	264
Chester Projesi	266



BÖLÜM 4

CUMHURİYET DÖNEMİ DEMİRYOLLARI (1923-1950)



Cumhuriyetten Hemen Önce	278
Bir Karış Fazla Şimendifer	280
1926: Demiryolcular Kongrede... ..	288
Konya Şimendifer Mektebi	290
Nemlizade ve Mahdumları	296
Paşanın Elindeki Gelecek	298
Ankara-Kayseri Hattı ile Doğu'ya Doğru	304
Parlak Demir Çubuklarla; Sivas'a Doğru	306
Demiryolu Anadolu'nun Doğu Kapısında: Erzurum'a Doğru	312
Demir Ağlarla Ördük Anayurdu Dört Baştan	319
Türkiye'de Bir Sonbahar Seyahati	322
Bell Raporu: "Türkiye Demiryolculuğu Çocukluk Çağında"	326
Kâğıt Üzerindeki Çizgiler Artık Arazide	328
Elaziz'de Bayram	330
Yarın Diyarbakir	332
Ve Şimendifer Erzurum'da	338
Demiryolu Tarihinden Birkaç Unutulmaz Yüz	
Doğu'yu Demir Ağlarla Ören Adam: Mühürzade Nuri Bey	342
Naci Demirağ	350
Demiryolu Şehidimiz Abdullah Tiryaki	356
Demiryolu Şehidimiz Ali Rıza Bey	360
Cumhuriyet İnşaat ve Emin Sazak	362
Dağları Delen Adam: Şevki Niyazi Bey	366
1923-1940 Arası Önemli Gelişmeler	372
Karabük'te Düşün Dernek	374
Bizim Raylar Daha Sağlam	378
Bembeyaz Değil Ama Adı Beyaz Tren	381
Sonra Ne mi Oldu Beyaz Tren'e?	385
Atatürk'ün Makinistleri	
Hüseyin Lütüf Bey	386
Mehmet Saygıç	387
Atatürk Sonrası Demiryolu Çalışmaları	392
Savaş Demiryolu Seferberliğini Gölgeledi	394
Savaş Yıllarından Bir Yol Hikâyesi	396
Yenice Garı'ndaki Gizli Konuk: Churchill	400
II. Dünya Savaşı Biterken	404
1947: ABD ile Görüşmeler ve Raporlar	412
"Karayolu Şimendifere Galebe Çalmıştır"	414

RAYLARIN
Aınlattığı

II. CİLT

RAYLARIN ANLATTIĞI

TÜRKİYE İNŞAAT SANAYİCİLERİ İŞVEREN SENDİKASI

İnşaat Sanayi Yayınları

ISBN 978-605-69038-7-8 (Tk)
978-605-69038-9-2 (2.c)

Yayın No: 34/2023-1

Şehit Mustafa Doğan Cad. 719. Sokak
No: 3 Yıldız, Çankaya 06550 Ankara
E-posta: intes@intes.org.tr
www.intes.org.tr

Metin Yazarı / Arşiv-Araştırma : Banu Mertürek Güler

Editör / Röportajlar : İlknur Özzengin

Danışman : Murat Şeneken

Proje Koordinasyon : İNTES
Derya Karademir
Eser Altınok
Demet Somunoğlu

Tasarım : **retaco.**
Tasarım, Hicran Gündüz
İllüstrasyon, Elvan Elkan

Baskı : Evos Basım-Yayın
Sertifika No: 46241

Baskı Tarihi : Mayıs 2023/Ankara

Bu yayın, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü ile Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası arasında imzalanan protokol kapsamında hazırlanmış olup, çalışmanın hayata geçirilmesinde fotoğraf, arşiv, bilgi, belge, yayın ve her türlü doküman başta olmak üzere verdikleri değerli destek için TCDD Genel Müdürlüğü'ne; kişisel deneyim ve birikimlerini özveri ile paylaşan TCDD personeli; Sayın Bülent Mercan, Sayın Tarık Kara ve Sayın Arif Şenderin'e teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca görsel arşivi dijitalle aktarım konusundaki destekleri için Sayın M. Bülent Güler'e ve üstlendikleri projelere ilişkin görsel-bilgi arşivlerini paylaşan üye firmalarımıza teşekkürü de borç biliriz.

Tüm yayın hakları Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası -İNTES'e aittir. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. maddeye uygun yazılı izin almadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmez, çoğaltılmış nüshaları yayılamaz, satılamaz, kiralanamaz, ödünç verilemez, temsil edilemez, sunulamaz, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle kullanılamaz.

İNTES yayınları ücretsizdir.

İNTES yayınlarını herhangi bir şekilde ücret karşılığı satan yahut satma girişiminde bulunanlar hakkında hukuki ve cezai işlem başlatılacaktır.

Yayınlarımızı talep edeceklerin intes@intes.org.tr e-posta adresimizden iletişime geçmelerini rica ederiz.



BÖLÜM 5

DEMİRYOLLARINDA DURAKLAMA DÖNEMİ (1950-2002)

"Goodluck" Ama Kime?	424
Demiryollarında Duraklama Dönemi	426
1950'ler... İstasyonda Bekleme Yılları	428
Sivas Cer Atölyesi'nden Müjdeli Haber	434
Minyatür Trenlerden Büyük Projelere	444
İki Efsane: Bozkurt ve Karakurt	448
Bozkurt	450
Karakurt	452
Bir Acı Tecrübe: Devrim	454
1960'lar: Planlı Kalkınma Dönemi'nde Demiryolları	460
1970'ler Türkiye'sinde Demiryolu	470
Bir Cumhuriyet Düşü: Van-Kotur Hattı	476
1970'li Yıllara Girerken	482
Kniffler Raporu, 70'ler ve Demiryolları	484
Müthiş Bir Tren	488
80'lere Girerken Demiryolları	490
Geleceğin Treni ve Türkiye	494
Trenlerin Paşası: Mavi Tren	496
12 Eylül'e 2 Ay Kala	502
80'lerden Birkaç Başlık	504
Türkiye'de Demiryolu Nostaljisi	508
Türkiye Sandığa Gidiyor	512
Metro mu O da Ne?	516
90'lar Umutla Başladı	524
"Ne Yapmalı, Nasıl Yapmalı?" ve Booz-Allen&Hamilton Raporu	534
90'lar: Avrupa Birliği ve Demiryolları	538
Marmaray Projesi	545
Kalkınma Planlarında Demiryolları (1963-2000)	551
Milenyum ve Demiryolları	561

BÖLÜM 6

2000'Lİ YILLAR HIZLI TRENLE TANIŞMA VE DEMİRYOLLARINDA YENİ DÖNEM



2000'e Girerken Kısa Bir Özet	564
Değişen Siyasi Tablo	566
2000'lere Girilirken Avrupa Birliği ile İlişkiler	568
Halcrow Raporu	571
2004: Önce Marmaray	572
2000'ler ve Yavaş Gelen Hızlı Tren	590
Peki Avrupa'da Hâl Böyle İken Türkiye'de Durum Ne İdi?	592
YHT yani Yüksek Hızlı Tren... ..	598
Cumhuriyetin Sivas'a Demiryolu Hayalinden Hızlı Trene	608
İlk Raylardan Hızlı Trene; İzmir	614
Sınırları Aşmak İçin: Halkalı-Kapıkule Hızlı Tren Projesi	618
Bursa-Yenişehir-Osmaneli Hızlı Tren Hattı	622
Kalkınma Planlarında Demiryolları (2001-2022)	627
"Serbestleşme" ve Getirdikleri	636
Serbestleşme ve Hızlı Tren Yük Taşımacılığı	640
YHT ile Gelen Modern Gar Binaları	646
İlk YHT Garı Polatlı'ya	648
En Büyük YHT Garı Ankara'ya	650
Anketler, Araştırmalar ve YHT Hatlarına Dair Farklı Görüşler	654
Demiryolları ve Hızlı Trende Gelecek Hedefleri	660
Uzak Hedeflere Doğru	662



BÖLÜM 7

ANILAR VE RÖPORTAJLARLA DEMİRYOLLARI

Binali Yıldırım	Ulaştırma Bakanı / Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanı (2002-2013) (2015-2016) Türkiye Cumhuriyeti 27. Başbakanı (2016-2018)	677
Adil Karaismailoğlu	Ulaştırma ve Altyapı Bakanı (2020-Hâlen)	697
Cahit Turhan	Ulaştırma ve Altyapı Bakanı (2018-2020)	709
Prof. Dr. Vedat Bilgin	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı (2021-Hâlen) TCDD Genel Müdürü (2000-2003)	723
Süleyman Karaman	TCDD Genel Müdürü (2002-2015)	735
Hasan Pezük	TCDD Genel Müdürü (2022-Hâlen)	751
Metin Akbaş	TCDD Genel Müdürü (2021-2022)	765
Ali İhsan Uygun	TCDD Genel Müdürü (2019-2021)	775
İsa Apaydın	TCDD Genel Müdürü (2016-2019)	785
Niyazi Zalgı	Ulaştırma Bakanlığı Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaat Genel Müdürü (2001-2005)	799
Ümit Nuri Yıldız	Alarko Holding Topluluk İcra Kurulu Başkanı	811
Tahir Çelik	Çelikler Holding Yönetim Kurulu Başkanı	823
Tolga Akbaş	Doğuş İnşaat Genel Müdürü	837
Alper Uzman	Gülermak Ağır Sanayii İnşaat ve Tahhüt A.Ş. - CEO	851
Tolga Koloğlu	Kolin İnşaat İcra Kurulu Başkanı	863
Cahit Karakullukçu	KRK Holding Yönetim Kurulu Başkanı	873
Nurettin Akdeniz	Nurol İnşaat ve Ticaret A.Ş. Genel Müdürü	887
Ersin Arioğlu	Yapı Merkezi Holding Yönetim Kurulu Başkanı	899
Başar Arioğlu	Yapı Merkezi İnşaat ve Sanayii A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı	913
Cüneyt Arslan	YDA Group Yönetim Kurulu Başkan Vekili - CEO	923
Fatih Paçacı	Elsitel Genel Müdürü	933

RAYLARIN
Aınlattığı

III. CİLT

RAYLARIN ANLATTIĞI

TÜRKİYE İNŞAAT SANAYİCİLERİ İŞVEREN SENDİKASI

İnşaat Sanayi Yayınları

ISBN 978-605-69038-7-8 (Tk)
978-625-99098-0-6 (3.c)

Yayın No: 34/2023-1

Şehit Mustafa Doğan Cad. 719. Sokak
No: 3 Yıldız, Çankaya 06550 Ankara
E-posta: intes@intes.org.tr
www.intes.org.tr

Metin Yazarı / Arşiv-Araştırma : Banu Mertürek Güler

Editör / Röportajlar : İlknur Özzengin

Danışman : Murat Şeneken

Proje Koordinasyon : İNTES
Derya Karademir
Eser Altınok
Demet Somunoğlu

Tasarım : **retaco.**
Tasarım, Hicran Gündüz
İllüstrasyon, Elvan Elkan

Baskı : Evos Basım-Yayın
Sertifika No: 46241

Baskı Tarihi : Mayıs 2023/Ankara

Bu yayın, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü ile Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası arasında imzalanan protokol kapsamında hazırlanmış olup, çalışmanın hayata geçirilmesinde fotoğraf, arşiv, bilgi, belge, yayın ve her türlü doküman başta olmak üzere verdikleri değerli destek için TCDD Genel Müdürlüğü'ne; kişisel deneyim ve birikimlerini özveri ile paylaşan TCDD personeli; Sayın Bülent Mercan, Sayın Tarık Kara ve Sayın Arif Şenderin'e teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca görsel arşivi dijitalle aktarım konusundaki destekleri için Sayın M. Bülent Güler'e ve üstlendikleri projelere ilişkin görsel-bilgi arşivlerini paylaşan üye firmalarımıza teşekkürü de borç biliriz.

Tüm yayın hakları Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası -İNTES'e aittir. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. maddeye uygun yazılı izin almadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmez, çoğaltılmış nüshaları yayılamaz, satılamaz, kiralanamaz, ödünç verilemez, temsil edilemez, sunulamaz, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle kullanılamaz.

İNTES yayınları ücretsizdir.

İNTES yayınlarını herhangi bir şekilde ücret karşılığı satan yahut satma girişiminde bulunanlar hakkında hukuki ve cezai işlem başlatılacaktır.

Yayınlarımızı talep edeceklerin intes@intes.org.tr e-posta adresimizden iletişime geçmelerini rica ederiz.

BÖLÜM 8

YEŞİL, MODERN VE KÜRESEL DEMİRYOLU ÇAĞI

"21. Yüzyıl Yeni Demiryolu Çağı Olacak"	948
Tren "En Masum"	952
Sohbet Değil Politika Konusu	954
Türkiye ve Avrupa Yeşil Mutabakatı	956
Türkiye'nin Karbon Ayak İzi	958
"Yeşil, Modern ve Küresel Demiryolu Çağı"	962
Elektrikli Hatlar Türkiye'nin de Gündeminde	966
Lojistik Köyler ve TCDD	968
Tünelin Ucundaki Yol Raylara Çıkıyor	
Dünya İçin Mecburi İstikamet: Demiryolu Taşımacılığı	970
Orada Yeşil Bir Yol Var Uzakta	972



BÖLÜM 9

TREN GELİR ELBETTE Kİ HOŞ GELİR HAYAT VE DEMİRYOLU

Kırsal Alanın Fethi: Anadolu'nun Gar Binaları	984
Anadolu Topraklarının İlk İstasyon Binası... ..	986
Tren Geçmeyen İstasyon: Dalaman Tren Garı	988
Zamanın Tanığı: Balıkesir Tarihî Garı	990
Bir Toplumsal Tarih Anıtı: Adana Garı	992
Satırbaşları ile Demiryolu Grevleri	996
Şehrin En Süslü Caddesi	1000
Daha Aydın'da Yokken	1002
Ayıntap Sevinçli: Başvekil Geliyor, Garı Açacak... ..	1006
Eski Zamanlardan Bir Karla Mücadele Hikâyesi	1010
Dünyanın En İhtişamlı Gar Binalarından Biri: Haydarpaşa	1014
Sirkeci: Almanya Acı Vatan	1026
Trenlerin Kralı: Orient Express	1032
Sivas'taki Cumhuriyet Mührü: Gar Binası	1038
Modern Gar Binası: Malatya Garı	1042
Elazığ'ın Demir Gerdanlığı: Fırat Demiryolu Köprüsü	1046
Fırçayla Sonsuzlaşan Garlar	1052
Dünyanın En İhtişamlı Tren Garları	1058
İçinden Tren Geçen Şiirler, Romanlar Edebiyatta Demiryolları... ..	1064



Tren, Türkçe'nin En Uzun Kelimesi	1070
İşte O Anılardan Biri	1076
Anılar ve Yazılarda Demiryolu	1078
İçinden Tren Geçen Filmler	1080
Bir Trenin İçinde Sinema ile Yolculuk: Hale's Tours	1082
Trenler Kalkar Türk Sinemasından	1084
Vagondaki Büyülü Perde	1092
TCDD Vagonlarında Film İzlemek	1094
Demiryolculuk Ruhu Üzerine Birkaç Başlık... ..	1096
Bir Şiir Bir Hikâye... ..	1100
Demiryolcu Çocuğu Demiryolcu Olur	1102
Türkiye'nin İlk Kadın Makinisti	1104
Demiryolcu Çocukları	1106
Demir Gibi Takım: Demirspor	1110
Fikri Elma... Çıplak Ayaklı, Ankaralı Fikri	1114
Demiryolcunun Mecmuası	1118
Büyülü Demiryolu Rotaları	
Tren Penceresinden Görünenler	1123

VE SON SÖZ

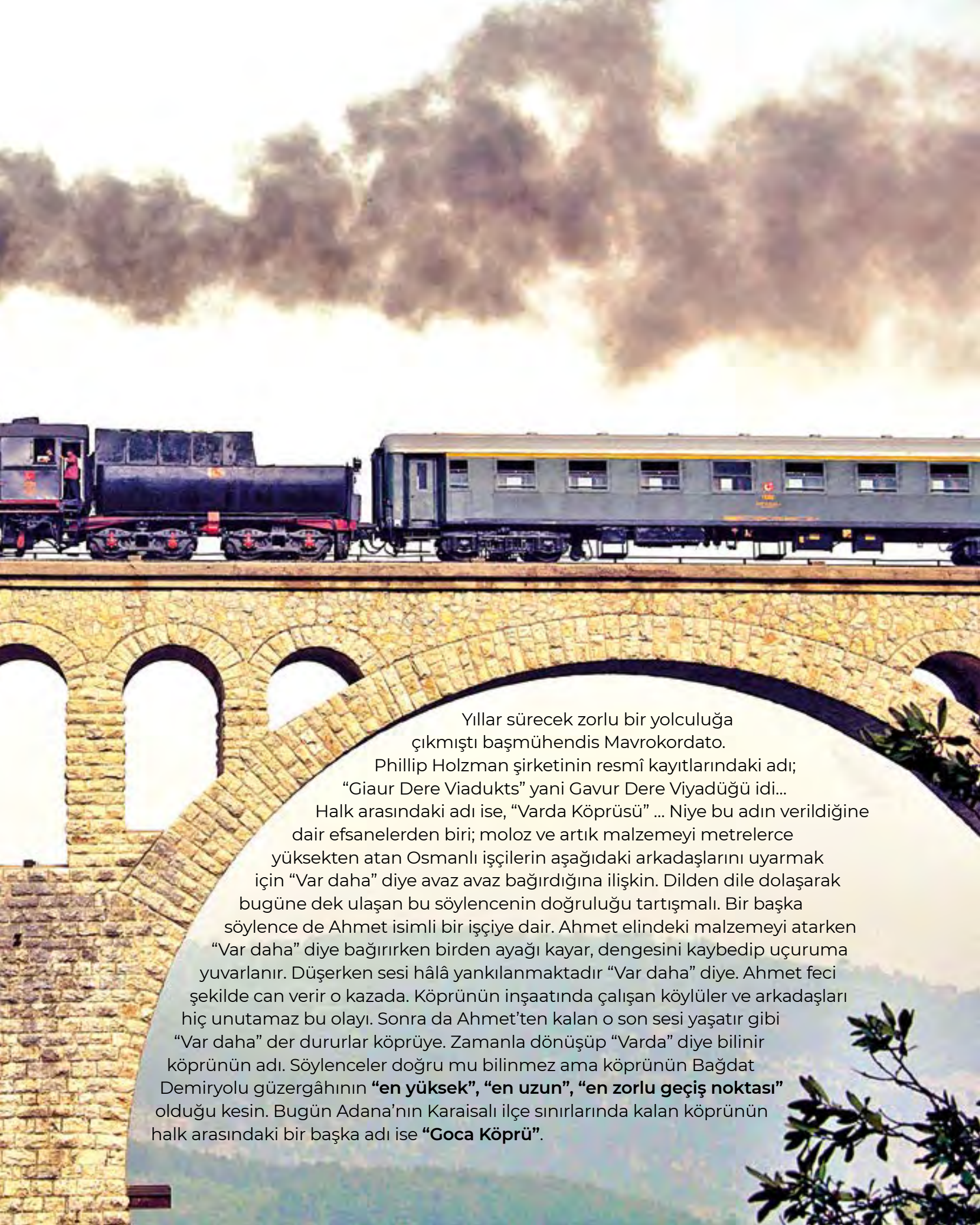
Aman Tren Kaçmasın	1134
--------------------------	------



R
A
Y
L
A
R
I
N
A
N
L
A
T
T
I
Ğ
I

Bağdat
Demiryolu'nun
Gerdanlığı

VARDA KÖPRÜSÜ



Yıllar sürececek zorlu bir yolculuğa çıkmıştı başmühendis Mavrokordato. Phillip Holzman şirketinin resmî kayıtlarındaki adı; “Giaur Dere Viadukts” yani Gavur Dere Viyadüğü idi... Halk arasındaki adı ise, “Varda Köprüsü” ... Niye bu adın verildiğine dair efsanelerden biri; moloz ve artık malzemeyi metrelerce yüksekten atan Osmanlı işçilerin aşağıdaki arkadaşlarını uyarmak için “Var daha” diye avaz avaz bağırdığına ilişkin. Dilden dile dolaşarak bugüne dek ulaşan bu söylencenin doğruluğu tartışmalı. Bir başka söylence de Ahmet isimli bir işçiye dair. Ahmet elindeki malzemeyi atarken “Var daha” diye bağırırken birden ayağı kayar, dengesini kaybedip uçuruma yuvarlanır. Düşerken sesi hâlâ yankılanmaktadır “Var daha” diye. Ahmet feci şekilde can verir o kazada. Köprünün inşaatında çalışan köylüler ve arkadaşları hiç unutamaz bu olayı. Sonra da Ahmet’ten kalan o son sesi yaşatır gibi “Var daha” der dururlar köprüye. Zamanla dönüşüp “Varda” diye bilinir köprünün adı. Söylenceler doğru mu bilinmez ama köprünün Bağdat Demiryolu güzergâhının **“en yüksek”, “en uzun”, “en zorlu geçiş noktası”** olduğu kesin. Bugün Adana’nın Karaisalı ilçe sınırlarında kalan köprünün halk arasındaki bir başka adı ise **“Goca Köprü”**.